

## הַלְבוּת תַּפְּלִין סִימָן לו

### סא באר הגוי'ה

לְחַיֵּי אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת. וְיָאֵם לֹא תֵּיג אֶפְלוּ שְׁעֻטָּיז גִּיץ (ז) • (יט) לֹא פֶסֶל:

ד' הראשון והן נראה  
מרבית הרמב"ם.

#### שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

• לא פסל. עין באר היטב. ועין במחזיק ברכה בשם מהר"ם איספניא ויל' שהתקין צריכים להיות תמונת זנין כמו שכתב הרמ"ע וכן הוא בגרסא מהימנא ובתקונים, וכל מה שכתב בשו"ת באר עשק ליתא עין שם:

והם שני מקטרגים גדולים, וזהו גם כן סוד של שְׁעֻטָּיז גִּיץ, כי גִּיץ גם כן שם הם כמו חרב וחנית להנצל מהם:

#### מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

אֶפְלוּ בְּדִיעְבֵּר לִפִּי פְרוּשׁ הַרְאָם. וְצִרִיף עֵינִי לִמְעֻשָּׁה, כִּי לִכְאוּרָה לְהַרְבֵּיבִים יֵשׁ לְהַקֵּל בְּכָל גּוֹנֵי וְעַן כְּבָאוּר הַרְאִי, וְלַהֲרַמְבֵּיבִים לֹא אֵינִי הַמְּבָרֵךְ כֹּל בַּחֲפִלָּה רַק בְּמוֹתָהּ, וְלֹא לַעֲנִי וְהַמְּשַׁכָּה אֶךְ לַעֲנִי תִּגִּין מִשָּׁם, וְרַק לִכְתּוּלָהּ. כֹּתֵב בַּסֵּפֶר אֲנֶרֶת הַטִּייל, שְׁעֻטָּיז הוּא אוֹתִיּוֹת שְׁטִין צִיז, וְהֵם שְׁנֵי מַקְטֵרְגִים גְּדוּלִים, וְזֶהוּ גַם כֵּן סוֹד שֶׁל שְׁעֻטָּיז גִּיץ, כִּי גִיץ גַּם כֵּן שֵׁם מַקְטֵרְג אַחֵר, וְהַתִּגֵּן שְׁעִלֵיהֶם הֵם כְּמוֹ תֵּרֵב וְחִנִּית לְהַנְצֵל מֵהֶם:

#### סוֹפְרִים

#### קַעֲזוֹר כָּלְלִי שֶׁלֹּא כִסְדָּרִן מִפְּרִי מַגְדִּים וּשְׁאָרֵי אֲתוֹרָנוֹם

זה, וכן בפרנו שם בסימן לב להלכה, ועין שם שפרדנו שפאיוה דבר גם האגון ר' עקיבא איגר מודה להפרי מגדים]. כמה דברים אמורים, באלו וכדומה להן, שעל ידי שחסר להם איזה דבר לא נדמה על ידי זה תמונתם לאות אחרת, אבל יו"ד של צד"י שאין נוגעת להגיון שלו ונראה על ידי זה כיו"ד גו"ן, או ח"ית שברגל שמאלו יש הפרש דק בין הרגל להגן ונראה כח"א, או אפילו אם ארע שהתנוק קראה להאות כצורתה הראויה לה אין מוטייל תקון משום שלא כסדרן. ורע דעת הפרי מגדים בזה ואפילו אם אין נכר פרידתו להדיא, והתנוק קראה גם כן לאות, לא מהני תקון. ועין בסימן לב שפרדנו שם דעל כל פנים בשעת הדחק יש להקל בזה דמהני תקון:

**כתב** עוד הפרי מגדים, כללא דמלתא, כל שאין כותב רק מוחק או מושך, לא הוי שלא כסדרן. המשל, לאבותיך מלא וא"ו, צריך למחק הוא"ו, ואף דעל ידי זה יהיה התבה בשני תבות, ימשך הכוונה, ואף על פי שכותב, משיכה לאו כלום עבר, דתחלה גמי צורת פי"ת עליה, אבל הדאי אם עשה בי"ת מתחלה כצורת גו"ן כפופה ואחר כך משכו לבי"ת, הנה שלא כסדרן, וכן אפילו אם נכתב האות מתחלה בסדר ואחר כך נתקלקל מחמת איזה דבר שהוא, כיון שחפשי האות כשהוא אחר כך ומתקן הנה שלא כסדרן, היכול שעה בעיניו כסדרן, ולא דמי למקף גויל, הלא קפיד קרא רק אשעת תביה, וכמו שכתבתי בפנים בארך. ולפעמים אפילו על ידי כתיבת נקדה אחת יש בזה משום שלא כסדרן, כגון שכתב וי"ש במקום דל"ת וצריך לרבע בדין, כמו שכתב בסימן לב בט"ו סעיף קטן טו, הו מפסיל משום שלא כסדרן. הכלל, כל שאין צורתה עליה, וכותב נקדה ועל ידי זה נחבשר האות, יש בזה משום שלא כסדרן:

עוד דברים אחרים מועין חק תוכות

**כל** מקום שנאמר וכתב, כגון בתפלין ומוזות, ספר תורה, גט, פסול בו חק תוכות, ואפילו אם רק קוצו של יו"ד נגמר על ידי חק תוכות, מעכב, כיון דכלא הקוץ לא היה מתבשר האות עדין ונחתמת צדי הגט בחק תוכות, עין בית שמואל באבן העזר בסימן קל אות ח, במקום עזוב פשר, אף על גב דלא נתיב בהו וכתב, לכתחלה מקפידין כמו בכל הגט, עין שם. והנה ענין חק תוכות צריך הסופר לזהר בו מאד, ועניניו ארבי, עין בסימן לב סעיף יז ית. אף נקט האי כללא בידיך, כי הפרש הוא משלא כסדרן, שעם גורר ומוחק ומושך לא הוי שלא כסדרן וכו"ל [גורר הוא פקש ומוחק פלח], ובהק תוכות נהפוך הוא, גורר ומוחק ומושך, כל שאינו עושה מעשה בגוף האות ומשלימה, עדין הוי חק תוכות. הדמיון, בי"ת שנעשית כצורתה או סמ"ך וכ"ף וכדומה שנפל טפת דיו לתוך החלל אחר שנגמרה בהכשר, ונפסד צורתה על ידי זה [ואפשר אפילו התינוק קורא אותה, כל שאנו רואין שאין צורתה עליה], לא מהני לגרר חטפה הדיא, דכל שנפסלה בטלה כתיבה קמחא ונתת הוי חק תוכות, דהא לא עבר מעשה בגופה, כי אם על ידי תיקונה בעלמא שחקק תוך האות, ואפילו מושך אחר כך חב"ת, גגה ושויליה, גם כן לא מהני, דהרי בלאו הכי צורתה עליה ופסולה. וגדולה מזו, ח"ת במקום שני ויג"ו, לא מהני, שאיך צורתה עליה ופסולה, וכן להפריד נגיעות בין אות לאות שרי להשלימה אחר כך, כשר ולא מקרי חק תוכות, כן מבאר באבן העזר סימן קכה אות ג ומגן אברהם ב"ב אות כג. אבל הט"ו שם פקפק על זה, עין שם באות י, ועין לעיל ב"ב סעיף יז וסעיף יח שבמבאר שם הכל באר היטב, וגם בארנו קצת דייני חק תוכות בכל אות ואות בפרט:

עוד איזה כללים מבעל פרי מגדים מדיני הקפד גויל, העתקתם בסוף הקנטרס, עין שם:

#### באר היטב

(ז) לא פסל. והב"ח פוסל אם לא תיג שְׁעֻטָּיז גִּיץ. ונראה לי דטוב לתקנם אחר כך, ואפילו בתפלין מוטייל תקון, ואין בזה משום שלא כסדרן. וכן כתב עלת תמיד ובשני נקטת הגדולה ועין ט"ז. ובספר ברוך שאמר מביא פוסקים רבים לפסל אם לא תיגן. וכתב בתשובת רד"ף דהוא הרק אם הותירו על השלשה ויתקן שהקדו בשם דפסול. כתב בספר אגרת השויל, שְׁעֻטָּיז הוּא אוֹתִיּוֹת שְׁטִין ע"ז של מקטרג אחר, והתגין שעליהם

(יט) לא פסל. והב"ח פוסל בזה, וגם הגר"א בכאורו מושב לכל אתה מן השיטות ומביא הרבה פוסקים דמהמירין בזה, על כן מהנכון מאד לתוש לזה ולתקנם אחר כך, ותקון מהני אפילו בתפלין ומוזות ולא הוי בזה שלא כסדרן, דכלא התגין נמי צורתה עליה (אחרונים). ורע עוד, דהמחבר מירי שעשה ראש האות למעלה בתקונו אך שחסר התגין שעליו, אבל אם עשה למעלה ראשו עגל גם כן, משמע מהבית יוסף דאין להקל

#### משנת

**תפלין** ומוזות צריכין שיהיו כתובין כסדרן, מן התורה, וכתוב והיו הדברים כסדרן, בין הקדים פרשה לפרשה ובין תבה לתבה או אות לאות פסול, אבל בזה האות גופא לא שפך שלא כסדרן, כגון צד"י שמרכב מיו"ד גו"ן וכתב הגיו"ן ואחר כך חו"ד, לא הוי שלא כסדרן, וכל כהאי גוונא. וכן אם כתב מקצת אות ואחר כך כתב האות שמקדם, משלים האות ולא הוי שלא כסדרן, דכל שאין כותב אות שלם מקרי והיו הדברים כסדרן, דהכר שלם בעיניו לא תשב דבר. אבל אם כתב יו"ד בלא קוצו השמאלי או אל"ף ועי"ן ושי"ן וכדומה שאין נוגע חו"ד כהאות ואחר כך כתב מקדם, יש בו משום שלא כסדרן, דהשתא לקלא אמרינן דיכול לתקן אחר כך [במבאר בט"ו בסימן לו וביסמין לב סעיף כח], משום דעקר הדברים כסדר נכתבו, דשם אות עליה אפילו בלא התקון, וכמו שנכתב אחר כך, כל שכן לתקרא דשם אות עליה והוי שלא כסדרן. וכל שכן אם לא נחסר כהאות רק תגין או שאר דברים שאינם מעכבים ואחר כך כתב מקדם, דיש בו משום שלא כסדרן. [והג"ה ויש סופרים שנקלש בעיניו שלא כסדרן בפסולי דאורותא, והוא רק מחמת חסרון דיעה שטותי להחשב ששלא כסדרן נקרא רק אם הוא מתקן איזה דבר אחר גמר הפרשיות, ועל כן מתקנים בעת הכתיבה כמה אותיות שכתב חלף ועבר מהן, ובאמת לא כן הוא, אלא תכף שכתב האות שאחריו אסור לתקן האות שלפניו, אם לא דברך שפירקא אפלו בלא התקן יש עליה שם אותו האות, ולא כלי עלמא דינא ומירי לידע איהו דבר יש עליו שם אותו האות בלי התקון ומקרי לתקנו אפילו אחר כך, ובאמת דבר אין עליו שם האות בלי התקון, וממילא אסור לתקנו אחר שכתב האות שאחריו. על כן מהנכון להסופר שיהיה בתפלין ומוזות שלא להניף ידו על שום אות לתקנו באיזה תקון אחר שכתב האות שאחריו, אם לא דבר שנמצא כותב כפרש בספרי הפוסקים שנה מתן לתקן אפילו אחר כך, ולא דקיה בעצמו מלתא למלתא. וכל זה הוא אפילו תקן שעל ידי תביה, וכל שכן תקן שעל ידי מתיקה שיש בו חשש דחק תוכות אפילו לא כתב עדין שום אות אחר זה, שצריך מאד לידע כל פרטי הריגים שיש בזה, כי נגזר ארבי. ועין בחי' אדם שכתב דהוא היה מתנה עם הסופר שלו שלא להניף עליהם כדלי מחמת זה, ובאמת עצתו היא טובה מאד, אבל אמתה מועלת רק לענין להנצל על ידי זה מחשש דחק תוכות אבל לא מושלא כסדרן, אם לא שיהיה הסופר להתנהג במלאכתו מלאכת שמים לאט לאט, שלא להגיע ידו מן האות עד שיעמידנו על תמונתו כדיו. וכבר ראיתי אנשים יראי אלקים מספרין קטון רב על תקן תפליהן, ולוקחין מסופר אמן שכול לעשות פתים נאים ומהדרים כדיו בכל פרטיהם, ואשרי חלקם. אבל ביחוד מזה צריך לזהר על ענין התפלין מבפנים, והם הפרשיות, שיעשה הסופר כל אותיותיהם כדיו בכל פרטיהם והדיוקיהם, ולזה צריך שיהיה הסופר פקי בדיני כתיבת האותיות וגם שיעשה מלאכתו במוטות, כי אפילו אם אות אחר לא נעשה כדיו בכל פרטיה הוא מעכב לכל התפלין, דאמרינן מנחות כט]. אם חסר בהכתב התגין או חקוצו של יו"ד, מבאר בסימן לו בט"ו ובלי"ב במגן אברהם דיש לתקן אפילו אחר שנכתבו, דכל שהאות צורתו עליה, אף על גב דכלא קוצו של יו"ד השמאלי פסול לרבנו תם, וגם תגין יש אומרים דפסול אם לא תיגן, מכל מקום והיו הדברים, אף הדברים כסדר נכתבו. וכן להפריד נגיעות בין אות לאות שרי אחר כך, ופשוט ודוקא אם לא נשתנה צורתה על ידי הנגיעה. וכן יחיד האל"ף והשי"ן והעי"ן ורגל חת"י שאין נוגעין, ותינוק דלא תביס ולא טפח קורא אותן בצורתן, או בי"ת חל"ת וכדומה שאין הגן מתקד לידו למעלה, ותינוק קורא אותן בצורתן, רשאי לתקן אחר כך. ונראה דכל זה דוקא אם אין נכר פרידתו להדיא, הא אם נכר להדיא, אף על גב דהתינוק קורא כן, כיון שאין צורתה עליה הוי כותב שלא כסדרן [והגאון ר' עקיבא איגר בתדושי פליג על